

Oponentský posudek na bakalářskou práci Kláry Bulvasové

Žena a kasta

Obor hindština, akademický rok 2005/2006

Téma je poměrně nové a autorka si je vybrala na základě svého trvalého zájmu o postavení žen v Indii, který byl zřejmě posílen jejím mnohaměsíčním studijním pobytem v Indii. Při té příležitosti si též opatřila dostatek literatury k tématu. Takové materiály jsou dostupné, ale obvykle ukazují problém jenom z určitého úhlu nebo se zabývají určitou oblastí. Klára Bulvasová se pokusila o souhrnnější pohled.

První kapitola ujasňuje termín kasta a gender. Již zde se zřetelně projevuje obtížnost terminologie – co je kasta (džáti) a co podkasta (birádarí) pojmají totiž různí badatelé různě. K tomu je možno dodat, že Indové, mluví-li anglicky, v běžném hovoru slovo „subcaste“ téměř nepoužívají, zatímco v hindštině „džáti“ a „birádarí“ rozlišují.

Druhá kapitola se zabývá tím, jak kastovní hierarchii ovlivnilo Brity zavedené sčítání lidu a tradicionalizace neboli spíše bráhmanizace společnosti, kdy se bráhmanské ideály šířily do dalších kast.

Třetí kapitolu považují za klíčovou, neboť co nejdětalněji ukazuje funkce žen v každé kastě a podkastě.

Čtvrtá kapitola se zabývá ženskou sexualitou a jejím vztahem ke kastě a její kontrolou, která, jak autorka v závěru kapitoly uvádí. Byla provázána s konstrukcí maskulinity. Tím plynule přechází ke kapitole páté, Případ dalitských žen. Situace dalitů je problém v Indii trvale aktuální; tím více postavení dalitských žen, které čelí trojnásobnému utlačování a nesou následky mezi kastovního napětí. Násilí namířeného proti dalitským ženám přibývá, a jak autorka v závěru kapitoly shrnuje, kastovní násilí úzce souvisí s násilím namířeným proti ženám (což by se dalo formulovat i obráceně).

Šestá kapitola je věnována sanskrtizaci, procesu vzestupné sociální mobility, při níž hrají ženy zásadní úlohu. Jak autorka uvádí, je možno sanskrtizaci alespoň ze západního hlediska považovat za proces utlačující ženy a existují náznaky, že podobně ji mnohdy vnímají i samotné ženy z nízkých kast, které pravidla izolace a života v ústraní nezvtnitřnily.

V závěrech se pak autorka pokusila shrnout fakta, která pro vztah ženy a kasty zhruba platí v širokém měřítku i při rozloze a rozmanitosti Indie.

V předposledním bodu závěru je uvedeno to, co vyplývá z celé práce: „Čím vyšší kasta, tím větší síla patriarchy a čím nižší kasta, tím negativnější dopad kastovního systému.

Ženy tento řád samy udržují a reprodukují.“ Což neobeznámenému Evropanovi může znít absurdně, ale pozorování běžné indické reality tento závěr jen potvrzuje.

Bylo by možno ovšem v této souvislosti zmínit i aspekt generační.

Práce je dobře promyšlená a má logickou stavbu. Samozřejmě by bylo možno pojmout do práce další aspekty postavení ženy v kastě. Zajímavý by byl rozdíl mezi městem a vesnicí, a to zejména v případě dalitských žen, jejichž postavení je ve městě i při všech nedostacích celkově lepší než na venkově; nehrozí zde tolik kolektivní násilí ze strany kastovních hinduistů.

K otázce dalitů podotýkám: kde je zmínka o „nedotknutelných“ ženách, bylo by třeba aspoň dát výraz do úvozovek, ale též při první zmínce poznamenat, že nedotýkatelnost je ústavou zakázaná, a tedy na papíře neexistuje. Sám výraz „dalit“ by si zasloužil bližší vysvětlení.

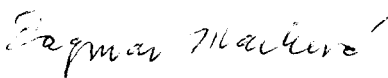
Velmi zajímavý by byl pohled na vztah ideologie hindutva k ženě a kastě; to by však přesahovalo rámec této práce. Autorka se přesně držela hranic tématu, aby se vyhnula bezbřehosti, která při jejich překračování hrozí.

V práci by mělo být aspoň krátce pojednáno o rituálu satí, sebe(?)upalování vdov, neboť v něm vždy hrál kastovní aspekt značnou roli. Obyčej satí je zmíněn ve výčtu problémů 19. století, ale beze slova vysvětlení.

Některá tvrzení jsou příliš paušální – např., že se ženám v dětství dostává méně jídla – v chudých rodinách tomu tak bývá, ale všude ne. Nelze též paušálně tvrdit, že snaha nižších kast o společenský vzestup má negativní dopad na postavení žen. Dále má práce některé formální nedostatky jako nedůslednost v citování.

Požadavky kladené na bakalářskou práci však rozhodně splňuje. Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 18.9.2006

PhDr. Dagmar Marková CSc